

УДК 82.0:821.512.154
DOI 10.58649/1694-8033-2024-4(120)-132-144

ТУРДУБАЕВА Н.
Ж. Баласагын атындагы КУУ
ТУРДУБАЕВА Н.
КНУ имени Ж. Баласагына
TURDUBAEVA N.
KNU named after J. Balasagyn

[SPIN-код: 1523-6069, AuthorID: 1010061](#)
[ORCID: 0000-0001-5107-4286](#)

“ЖАШ ТОЛКУНДАР” АДАБИЙ-ЧЫГАРМАЧЫЛЫК ИЙРИМ КЫЛЫМ ТАРЫХЫНДА

ЛИТЕРАТУРНО-ТВОРЧЕСКИЙ КРУЖОК “МОЛОДЫЕ ВОЛНЫ” В ИСТОРИИ ВЕКА

LITERARY AND CREATIVE CIRCLE “YOUNG WAVES” IN THE HISTORY
OF THE CENTURY

Кыскача мүнөздөмө: Кара-Кыргыз автономиялуу облусунун түзүлүшү менен борборубузда биринчи кезекте 1927-жылы окуу жайлар ачылган. Азыркы кыргыз улуттук университети алгач педагогикалык окуу жай катары уюштурулган. Аталган окуу жайда "Кызыл учкун" (Кызыл учкун) адабий ийрими өз ишин баштады. Ага белгилүү акын-жазуучулар катышып, дубал гезит, кол жазма түрүндөгү жыйнактар, студенттик ырлар, адабий жолугушуулар жарык көрдү. Ийримди алгачкы күндөрү белгилүү акын-жазуучулар М.Элебаев, У. Абдукаимов, А. Токомбаев жетектешкен. Адабий ийрим азыркы кыргыз адабияты менен кыргыз интеллигенциясынын өсүшүнүн башталышы болгон. Макалада адабий ийримдин кылымдык тарыхы, анын пайда болушу баяндалат. Ошол кылымдын тарыхы хронологиялык тартипте адабий ийримдин жетекчилеринин басылмаларынын библиографиясында жазылып, азыркы басылмалар менен улантылды. Коомдук таанылгандан кийин адабий ийрим өзүнүн "Кызыл учкун" аталышын "Жаш толкундар" адабий-чыгармачылык ийримине алмаштырды. Ал өзүнүн тарыхый миссиясын аткарып, алгачкы кыргыз интеллигенциясынын улуу мектеби болуп, анын мыкты салттарын уланткан.

Аннотация: С образованием Кара-Кыргызской автономной области в столице открылись учебные заведения и прежде всего в 1927 г. нынешний Кыргызский национальный университет, организованный первоначально как педагогическое училище. В этом учебном заведении начал свою работу литературный кружок "Кызыл учкун" (Красная искра), в котором участвовали известные поэты-писатели, издавалась стенгазета, сборники в виде рукописей, студенческие песни, литературные встречи. Руководили кружком в первые дни известные поэты-писатели М. Элебаев, У. Абдукаимов, А. Токомбаев. Литературный кружок был началом роста современной кыргызской литературы и кыргызской интеллигенции. В статье излагается вековая история литературного кружка, его возникновение и становление. История того столетия в хронологическом порядке зафиксирована в библиографии публикаций руководителей литературного кружка и продолжена современными изданиями. После общественного признания литературный кружок сменил свое название "Кызыл учкун" на литературно-творческий кружок "Молодые волны". Он выполнил свою историческую миссию, явившись великой школой для первой киргизской интеллигенции и продолжил ее лучшие традиции.

Abstract: With the formation of the Kara-Kyrgyz Autonomous Region, educational institutions were opened in the capital, and first of all in 1927, the current Kyrgyz National University, organized initially as a pedagogical college. The literary circle "Kyzyl Uchkun" (Krasnaya Iskra) began its work in this educational institution, in which famous poet-writers participated, a wall newspaper, collections in the form of manuscripts, student songs, literary meetings were published. In the early days, the circle was led by famous poets and writers M. Elebaev, U. Abdukaimov, A. Tokombayev. The literary circle was the beginning of the growth of modern Kyrgyz literature and the Kyrgyz intelligentsia. The article describes the age-old history of the literary circle, its origin and formation. The history of that century is chronologically recorded in the bibliography of publications of the leaders of the literary circle and continued by modern publications. After public recognition, the literary circle changed its name "Kyzyl Uchkun" to the literary and creative circle "Young Waves". It fulfilled its historical mission by being a great school for the first Kyrgyz intelligentsia and continued its best traditions.

Негизги сөздөр: “Жаш толкундар”; адабий ийрим; “Кызыл учкун”; тарыхында; макалалар; студенттер.

Ключевые слова: “Молодые волны”; литературный кружок; “Красная искра”; история; статьи; студенты.

Keywords: “Young waves”; literary circle; “Red spark”; history; articles; students.

Жусуп Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетинин кыргыз филологиясы факультетинде кыргыз адабияты кафедрасында “Жаш толкундар” адабий-чыгармачылык ийрими педтехникум кезинде (1927), кийин университет (1928) деген статуска ээ болгондон бери жана азыркы күнгө чейин ишин улантууда. Көпчүлүк адабиятчы-окумуштуулар адегенде “Жаш толкундар” кружогу, же адабий ийрими, кийинчирээк адабий – чыгармачылык ийрим деп, азыркы учурда аталган ийрим республикалык деңгээлде көтөрүлүп, жалпы университетте, борборубузда билим алган мыкты таланттуу чыгармачылык студенттердин катышуусу менен “Жаш толкундар” адабий-чыгармачылык ийрими деген эмблемасы аркылуу таанылууда. Мына ушундай адабий-чыгармачылык ийримдин 50, 60, 85 жылдыгы тууралуу акын-жазуучулардын, окумуштуу-изилдөөчүлөрдүн пикирлери басма сөздөрдө жазылып келген пикирлер бир кылымдык тарыхты камтыйт. Ар бир айтылган пикирлерде “Жаш толкундар” адабий ийриминин узак баскан жолунда канчалаган тарыхый мааниси бар мезгилди башынан өткөрүп, ошол аралыкта ийримде катышкан акындардын дээрлик көпчүлүгү “Эл акыны, Эл жазуучусу” деген наамга жетсе, айрымдары сынга кабыл болуп, чыгармалары окурман катары жарыяланууга жол бербеген көрүнүштөр болгону менен ийримдин жетекчилери мезгилдин талабына ылайык ошол учурдагы таланттуу студенттердин бир-экин ырларын жергиликтүү басма сөздөрдө жарыялоого жетишкен. Ошол бир кылымдык тарыхта “Жаш толкундар” адабий-чыгармачылык ийрими тууралуу жазган акын-жазуучулардын, изилдөөчү-окумуштуулардын, жетекчилердин аткарган иштеринин тарыхына кыскача токтолуп өтсөк. Бирок, адабий ийримдин айрым жетекчилеринин жетектеген жылдарын так берүүгө мүмкүнчүлүк болбойт экен. Себеби, басма сөздөрдө жарыяланган жылдары менен адабий ийримдин жетектеген мезгилине так келбеген маалыматтар да кездешет. Маселен, ошол мезгилде белгилүү адабиятчы Байдылда Маленов “Жаш толкундар – үмүттүү толкундар” аттуу макаласын “Жаш ленинчи” журналынын 1982-жылдагы №12 санына жарыялаган[1, 22-23-бб.]. Аталган макаланын акырында Б. Маленов. Жаш толкундар адабий-чыгармачылык ийриминин жетекчиси деген бадырайган жазууну окуйбуз. Бул маалыматка ишенсек, анда Б.Маленов “Жаш толкундар” адабий ийриминин жетекчиси катарында 1982-жылдарга чейин жетектеген экен деп жазууга болот. Эгерде Б. Маленов 1982-жылдарга чейин ийримдин жетекчиси болсо, анда профессор Качкынбай Артыкбаев кайсы жылдардан баштап ийримге жетекчи болду? Кыргыз эл акыны

Шайлообек Дүйшеевдин “Агай тууралуу алты ооз сөз” аттуу макаласында: “1975-жылы ноябрында, КМУнун филологиялык факультетине окууга өтүп, “Жаш толкундар” ийримине келип, ийримдин жетекчиси Качкынбай Артыкбаев агай – кыргыздын көрүнүктүү илимпозу, белгилүү адабиятчы, сынчы, публицист, акын экенин кийин билдик...” – деп жазганына караганда, Качкынбай Артыкбаев 1975-жылдан баштап “Жаш толкундар” адабий ийриминин жетекчиси болгон [2, 31-б.]. Анда, 1961-жылдан баштап жетектеген Байдылда Маленов 1974-жылдары Качкынбай Артыкбаевге ийримдин ишин өткөрүп берген го деген ой келет. Негизи, Байдылда Маленов 1961-жылдары ийримди колго алгандыгын доцент Б. Баймырзаев макаласында 1962-жылы 6-январда “Жаш толкундар” адабий ийрими “поэзия күнүн” өткөрүп, анда Байдылда Маленов “1961-жылдын поэзиясы” деген темада баяндама жасагандыгын өзү айтып бергенин жазган [3, 5-б.]. Бул жазган маалыматты ырастай турган макала ошол күндүн эртесинде эле басма сөздө жарыяланган. Т.а. 1962-жылы 7-февралда “Биздин заман – поэзия заманы” аттуу жарыяланган макалада “Кечээ Кыргызстан мамлекеттик университетинде поэзиялык кече болуп өттү” деп жазылган маалымат жана Б. Маленов менен студенттердин түшкөн сүрөтү буга күбө [4, 3-б.]. Ал сүрөттүн алдында: “Кыргызстан Мамлекеттик университетинин алдындагы адабий ийрими жаш калемгердин жаңы жазылган ырларын талкуулап жатышат. Оң жактагы биринчи доцент Б. Маленов”, – деп жазылган жазуу да бар. Көрсө, сүрөттүн тарыхый мааниси өз мезгилинде далилдөөчү кызматын аткарат экен. Ошентип, адегенде “Кызыл учкун”, андан “Жаш толкундар” деген адабий ийримдин кылым тарыхында жетектеген жетекчилердин 80-жылдарга чейинки мезгилин так маалымат менен жазып берүү толук мүмкүн эмес, себеби буга чейинки жарыяланган маалыматтар да дал келбей калган учурлар бар. Ошол себептен, ар бир жетекчинин ийримди жетектөөдөгү жылдары так берилбей болжолдуу берилди.

Өткөн кылымдын 1927-жылдары КУУнун тарыхы менен бирге кыргыз филологиясы факультетинде кыргыз адабияты кафедрасында “Жаш толкундар” адабий-чыгармачылык ийрим түзүлүп, ал ийримдин алгач жетекчиси Кыргыз Эл акыны Аалы Токомбаев баштаган, айрым пикирлерде М. Элебаев, Узакбай Абдукаимов, андан Смар Шимеев (1950-жылдарынын башында) [5, 78-б.], К. Укаев (1950-1954) [5, 78-б.], белгилүү методист, профессор К. Иманалиев (1954-1959), сынчы С. Жигитов (1959-1960), Байдылда Маленов (1960-1974), профессор К. Артыкбаев (1975-1987), профессорлор А. Абдыразаков менен К. Байжигитовдор (1988-1994), улук окутуучулар А. Ибраимова (1995-1996) [5, 323-б.], С. Сагидаева, Б. Исакова (1997-1998), доценттер Б. Баймырзаев (1996-2005), С. Исаева (2005-2008) [5, 79, 342-бб.], профессор Садык Тиллебаев (2011-2014), доценттин милдетин аткаруучу М. Сатыбеков (2015-2022), 2022-жылдан бери мен (Н.Турдубаева) жетектеп келем. Аталган жетекчилердин аткарган мезгилдерин жылдарга ажырата келгенде, айрымдары макалаларга чыккан маалыматтар боюнча тактоого туура келди. Ал эми 1920-жылдардан 1950-жылдарга чейин мезгил тууралуу фейсбуктагы өздүк баракчама жарыялаган мезгилде айтылган эмес эле. Ошол боштукту сезген, белгилүү методист, профессор Сулайман Рыспаев “Кыргыз жазуучуларынын алгачкы уюму – “Кызыл учкун” качан уюшулган?” аттуу макаласын толуктоо иретинде жарыялаган [6, 12-б.]. Агайдын жазган маалыматтары 20-жылдардын аягында “Кызыл учкун” (Жаш толкундар) адабий ийримдин мүчөлөрү жана ал кездеги аткарылган иштер тууралуу жазылган. Чындыгында эле, Зияш Бектеновдун “Замандаштарым жөнүндө эскерүү” аттуу 1992-жылы (айрым маалыматтарда 1996-жыл деп жүрөт, бирок китептин титулдук барагында 1992-жыл деп жазылган) чыккан китебинде “Жаш толкундар” адабий-чыгармачылык ийримдин “Кызыл учкун” деп аталып турган учурдагы жасалган иштер тууралуу кеңири маалыматтарды берет [7, 67-б.]. Ал (З. Бектенов) Сыдык Карачевдин чыгармачылык жолундагы урунтуу учурларын сөз кылган кезде: “Биздин адабият ийримибиздин бул жыйналыштарына жеке эле биздин окуучуларыбыз эмес, Касым Тыныстанов, Баялы Исакеев, Базаркул Данияров, Токчоро Жолдошев, Касымалы Баялинов, Сагыбалды Нааматов, Аалы Токомбаев, Калим Рахматуллин, Сыдык Карачев,

Шарип Коконев, Айткулу Убукеев, Мукамбет Догдуров, Бору Кененсарин, Байсерке Калпаков, Аскар Идрисов сыяктуу кыргыздын ошол кездеги агартуу майданынын интеллигенттери активдүү катышып, ал ийрим 1928-жылдын биринчи кварталынан баштап, бүткүл Республиканын акын-жазуучу, адабиятчыларынын “Кызыл учкун” аттуу уюмуна айланган болучу”, – деп жазганына караганда, 1928-жылдын январь, февраль, март айларынан баштап, “Кызыл учкун” уюмуна айланганы чындык. Бул тууралуу Сулайман Рыспаев дагы жазып, атүгүл жыйындын өтө турган маалыматын “Кызыл Кыргызстан” гезитинде жарыяланган мазмунун толук берген. Ошону менен катар, Базаркул Данияровдун чыгармачылыгына токтолгон учурда, З. Бектенов окуучулардын тили болуп Үмүттүү жаш» аттуу дубал газетасы жана “Балапан” (1927) аттуу кол менен жазылып, квартал сайын чыгып турган саясий көркөм журналы болгонун, “Үмүттүү жаш” аттуу дубал газетанын атын Узакбай Абдукаимов атап, аталган дубал газетага жана “Балапан” көркөм журналдын жооптуу редактору болгонун, ага кыргыздын келечектеги Пушкини, Толстою болот деген ишенимдер эл арасында айтылып калганын, Узакбай Абдукаимов 1920-жылы декабрь айында педтехникумдагы “Кызыл учкун” адабий ийриминин мүчөлөрүн Мукай Элебаевди, Касымалы Жантөшевди, Жума Жамгырчиевди, Саткын Сасыкбаевди, Ташым Байжиевди, Мамасалы Абдукаримовду, Масыралы Кырбашевди, Кубанычбек Маликовду, Жоомарт Бөкөнбаевди, Жумаш Кадыровду жана Зияш Бектеновду чакырып, “Кызыл учкун” мезгилинен эстелик болсун», – деп, сүрөткө баарын түшүргөнү да жазылган [7, 49, 152-бб.] Бул сүрөт 1957-жылы “Ленинчил жаш” гезитинде жарыяланган [8, 2-б.]. Аталган адабий ийримдин 20-30-40-жылдары калыптана баштаган алгачкы учуру тууралуу сынчы, адабиятчы Санарбек Карымшаков: “1932-жылы педагогикалык институт ачылгандан кийин жаңы өрүш алган адабий ийримдин күүлүү деми отузунчу жылдардагы репрессиянын күч алышы жана Улуу Ата Мекендик согуштун катаал мезгилинин өксүтүүсүнөн улам басаңча тартууга аргасыз болуп, согуш бүткөндөн кийин гана кайрадан жандана баштаган”, – деп жазган. Бул жазылган маалыматка караганда “Жаш толкундар” адабий ийрими элибиз башынан өткөргөн оор трагедиялуу күндөрдүн да азабын кошо тарткан сыяктуу [9, 120-б.]. Бирок, оор күндөр да арта калып, 50-жылдардын экинчи жарымынан баштап, кайрадан ийримдин иши алдыга жылып, белгилүү методист, окумуштуу, профессор Киреше Иманалиевдин жетектөөсүнө аталган ийрим үч багытта иштей турган планын түзгөн. Аталган максаттуу планда *биринчиден*, студенттердин өздөрү жазган чыгармаларын талкуулоо; *экинчиден*, кыргыз окурмандар үчүн пайда болгон жаңы көркөм чыгармаларды талкуулоо; *үчүнчүдөн*, илимий – теориялык докладдарды даярдоо болуп эсептелет. Мындай максаттуу пландын иши маңыздуу болгондугун С. Карымшаков “Адабиятчылардын ак өргөөсү” аттуу окуу куралында: “Ийрим алты жолу жыйын, төртөөндө студенттердин чыгармалары, бир нече илимий баяндамалар, акын Т. Тыныбековдун ырлар жыйнагы, П. Балтиндин Токтогул чыгармаларын үйрөнүү боюнча жети жолку лекциясы, Т. Сыдыкбековдун чыгармаларын үйрөнүү боюнча К. Асаналиевдин он эки лекциясы пландаштырылган”, – деген сыктуу өтүлгөн иш чараларды санап берген [9, 19-бет]. Ошол мезгилде ийримде Ш. Үмөталиев менен А. Осмоновдун чыгармачылыгын, К.Иманалиев кыргыз адабиятын окутуунун методикасын, М. Борбугулов кыргыз совет адабиятынын драматургиясын үйрөнүү ийримдерин жетектешип, жалпы ишине насаатчы катары К. Маликов, К. Укаев, С. Жусуевдер болгондугу тууралуу да кабарлар бар. Мындай жемиштүү иштер 60-жылдары *илимий ийрим*, анын жетекчиси 1963-жылдан баштап Зияш Мамытбеков, *адабий ийрим*, *методикалык ийрим* деген багытта бөлүнүп, ошол аракетте да иштерди жүргүзүп, “Турмуш толкундары” аттуу гезитти ай сайын чыгып, ийримдин мүчөлөрүнүн жана ага чакырылган акын-жазуучулардын чыгармалары кошо жарыяланып турган.

1954-жылдын 26-майында “Ленинчил жаш” гезитинин санында “Кыргызстан мамлекеттик университетинин адабият кружогуна сөз беребиз” деген жалпы аталыш менен бир бетинде “Жаш толкундар” адабий ийриминин мүчөлөрүнүн чыгармалары эң алгач окурмандар үчүн сунушталган. Ага М. Сейталиевдин “Москвада”, С.

Медетбековдун “Уста досум”, Т. Молдобаевдин “Эмгек – ата, жер – эне”, С. Михалковдун “Акын жана арип терүүчү” аттуу тамсилинин Б. Сабиловдун кыргыз тилиндеги котормосу, С. Үсөновдун “Студентка”, Ж. Садыковдун “Букет сунам” жана Т. Абдумомуновго, М. Жангазиевге арналган адабияттык эпиграммалар менен бирге Кымбат Укаевдин (ал кезде Кыргыз мамлекеттик университетинин аспиранты, кийин ийримдин жетекчиси катарында-Н.Т.) “Жаш таланттардын уясы” аттуу макала жарыяланган [10, 3-б.]. К. Укаевдин жазуусунда: “Кыргыз Мамлекеттик университетинин филология факультетинин алдындагы кыргыз адабият кружогу көп жылдардан бери иштейт... Анын эчактан берки узун ленталуу тизмесинде балдардын эстеринен чыккан татынакай жазуучусу, бир нече илимий-фантастикалык аңгемелеринин автору Кусейин Эсенкожоевдин да ысмы бар. Кружок өзүнүн чыгармачыл аудиториясынан адабияттык сынчылар Ж. Самаганов менен Ш. Үмөталиевдин, фил.илим. кандидаттары Б. Керимжанова, К. Асаналиев, К. Иманалиев, К. Ырсалиев (Кулан Рысалиев болсо керек – Н.Т.), адабият-окуу китептеринин авторлору С. Мусаев, Б. Маленов, Э. Узакбаев, А. Белеков, М. Борбугулов, С. Өмүрбаев сыяктуу жаш акындарды өстүрүп чыкты. Жаш жазуучу Ш. Бейшеналиев да кружоктун кечээ күнкү активдүү мүчөсү”, – деп жазып келип, Ш. Бейшеналиевдин “Алкыш”, “Чыныгы достук” повесттеринин алгачкы кол жазмалары да ушул кружокто талкуулангандыгы, ошол учурда кружоктун 34 мүчөсү болгону, алардын арасында Б. Сабилов, Ж. Кыдырмышев, С. Үсөнов, Ш. Садыбакасов, М. Сейталиев, К. Артыкбаев, М. Насырова, Ж. Алыбаев, М. Турсуналиев, К. Бобулов, Т. Молдобаев, К. Кулматов жана К. Атагуловдор эң активдүү мүчөлөрү экендиги баса белгиленип, эң кызыгы ошол мезгилде адабият кружогунун айына бир чыгуучу “Жаш калем” аттуу дубал гезитинин оригиналдуулугу менен бирликте 1954-жылы “Биздин үн” аттуу адабий журналдын №1 саны чыккандыгы тууралу да кабар берилген [10, 3-б.]. Демек, “Жаш толкундар” адабий-ийриминин журналынын №1 саны “Биздин үн” деген ат менен жарыяланып, ал журналды жарыялоодо ошол кездеги ийримдин жетекчиси Киреше Иманалиевдин жетекчилиги менен болгон. 30-жылдары “Кызыл учкун”, 50-жылдары “Биздин үн”, же “Балапан” деген ат менен төрт нускалуу журнал кол жазма түрүндө жыйнак окурмандарга сунушталган. Ошентип, “Жаш толкундар” аттуу адабий-чыгармачылык ийримдин жаралышы тууралуу Кыргыз Эл акыны А. Токомбаевдин **“Кызыл учкундун төрөлүшү”** аттуу макаласы **1957-жылы 27-октябрда**, кийин 10-жылдан кийин **1967-жылы 22-сентябрда** жарыяланган.[11, 2-б; 12-13-б.]. Буга чейинки жазылган маалыматтарда А.Токомбаевдин аталган макаласынын жарыяланган күнүн 1957-жылы 17-октябрда, же 27-ноябрда жарыяланган деп, жылын туура бергени менен күнүн туура эмес жазып келишкен [12, 92-б, 72-б.]. Тагыраагы, 27-ноябрь эмес, 1957-жылы 27-октябрь, же 1967-жылы 22-сентябрь бир эле макаласы эки жолу жарыяланган. Аталган макалаларын улай, 1967-жылы **“Революциядан төрөлгөн адабият”** аттуу макаласын окурмандарга сунуштаган[13, 7-14-б.]. Аталган макалалардын автору А.Токомбаев алгач ийримдин жетекчиси катарында жазып, дээрлик аткарган иштеринин жыйынтыктуу хронологиялык тизмесин бере албаганы менен ошол мезгилдеги К. Баялинов, Т. Жолдошев, С. Карачевдердин ошол ийримге катышып, чыгармачылык шыктарын ойготууга түрткү болгонун, өзгөчө К. Баялиновдун “Ак калпактуу кыргызым” аттуу ыры жарыяланбаса да, эл арасында сакталып калганын эскерип, Кыргызстанда М. Элебаев, Ж. Жамгырчинов, М. Токомбаевдер техникумдун дубал газеталарынын авторлору болуп, ал эми Ташкентте Ленин атындагы университетте окуган кыргыз интелегенциясы Кайбылда Ибрагимов, Тынымсейит Огонбаев, Абдылда Айилчинов жана А. Токомбаев өзү баш болгон САКУнун “Интернационал” аттуу дубал газетасынын кабарчылары болуп иш алып баргандарын жазып, ошол кездеги Кыргызстандагы педтехникумдун окуу жайы тарабынан “Балапан” аттуу төрт нускалуу кол жазма жыйнагы чыккандыгын, улуу Лениндин дүйнөдөн кайткандыгына үч жыл толгондугуна байланыштуу Кыргызстандагы биринчи адабий ийримди, же кружокту “Кызыл учкун” деп атагандыгы тууралуу жазып келип: *“Кызыл учкун” уюму 1927-жылы ноябрь айында кыргыз педтехникумунун*

имаратында, адабият менен искусствого шыктуу бардык окуучулардын катышуулары менен уюшулду... Бул жыйналышта “Кызыл учкундун” жетекчилиги менин үлүшүмө тийди”, – деп ачык жазган [12, 2-б.]. Демек, А. Токомбаевдин бул жазуусунда “Кызыл учкун” адабий уюму 1927-жылы 5-ноябрь айында уюшулуп, өзү жетекчи катарында бекигендигин тууралуу кабар берсе, ал эми 1967-жылы “Революциядан төрөлгөн адабият” аттуу макаласында: “1927-жылдын январь айында адабий бирикме уюшулду(ийримди бирикме деп жазган – Н.Т.)...Ийримди Лениндин урматына багыштадык. Аны “Учкун” газетасынын салтына өтүштү бир добуштан кабыл алдык да, “учкундан – жалын” – деген ураанды сере кылып, бирикмебизге “Кызыл учкун” деген наам бердик”, – деп жазган [13, 9-10-бб.]. Аталган Аалы Токомбаевдин эки макаласындагы жазгандарын окуганыбызда, чындыгында А.Токомбаев биринчи макаласында: “1927-жылы 5-ноябрь”, – деп жазса, экинчи макаласында: “1927-жылы январь айында” деп жазган. Бул маселе боюнча 2019-жылдары жазуучу Самсак Станалиев бир нече жолу кайрылган. Макалабыз хронологиялык багытта жазылып жатса дагы, азыр айтып кетүүгө туура болуп турат. Жазуучу Самсак Станалиев белгилеп өткөндөй, кайсынысына 5-ноябрына, же январына ишенибизби? Бирок, биринчиден “Жаш толкундар” адабий-чыгармачылык ийрими 1927-жылы “Кызыл учкун” деген ат менен Кыргыз педтехникумунун окутуучулары менен окуучуларынын демилгелери боюнча уюшулган деп жазылса, экинчиден, “Кызыл учкун” адабий ийрими “Кызыл Кыргызстан” гезитинин редакциясында 1927-жылы уюшулган деген маалымат карандай калп экенин да белгилеп жазат. Мындай пикирди С. Станалиев “Кыргыз совет энциклопедиясы” аттуу эмгектин 596-бетинде: “1927-жылы “Кызыл Кыргызстан” газетасынын редакциясында кыргыз жазуучуларынын туңгуч адабий бирикмеси – “Кызыл учкун” түзүлгөн”, – деп жазылган маалыматты жокко чыгарат. О.э. аталган ийримде Мукай Элебаев “Кызыл учкундун” мүчөсү болгондугу, “советтик кыргыз адабиятынын туңгуч ветерандарынан” экендиги бир топ акын-жазуучулардын тизмеси менен бирге айтылып, бир аталган “кой санакта” У. Абдукаимовдун аты аталбай калганын баса белгилеп жазуу менен А. Токомбаев алгач жетекчиси болгонуна карама-каршы маалыматтар бар экендигин учкай эскертип жазган.[14, 91-б.] Демек, С. Станалиевдин бир нече ирет жазган макалаларында, социалдык тармактарга берген интервьюларында “Кызыл учкун” адабий уюмун А. Токомбаев жетектегенине күмөн жаратканы, жазган макалаларындагы айларынын дал келбестиги, Кыргызстан жазуучулар союзунун алдында аталган адабий уюм түзүлгөн деген маалыматтар чындыкка дал келбей турганын далилдөөгө аракет кылган. Бул маселеге Ж.Баласагын атындагы КУУнун кыргыз филологиясы факультетинин кыргыз адабияты кафедрасынын доценти Б. Баймырзаев “Кыргыз билим журту” (2020) аттуу окуу куралынын “Алгачкы адабий-драмалык ийримдер” аттуу бөлүмүнүн биринчи сөзүндө эле “Жаш толкундар”(Кызыл учкун) адабий ийриминин 20-жылдардын аягында башталган тарыхый жолуна бир нече тарыхый тактоолорду, анын пикиринде “Жаш толкундар” адабий ийрими “Кызыл учкун” болуп уюшулган күнүнөн бери ар кандай талаш пикирлер жаралып келгенин, ал кездеги Борбордук техникумдун бүтүрүүчүсү, ветеран Шайык Жамансариевдин пикиринде “Кызыл учкун” кружогу 1925-1926-жылдары кружок болуп уюшулду деген пикир чындыкка дал келбегенин, ага караганда 1927-1928-жылдары Кыргыз педтехникуму менен бирге уюшулду деген пикирлер чындыкка туура келерин жазып, “Кызыл учкун” адабий кружогун, же адабий ийримди алгач ким уюштурган деген суроо менен ошол мезгилдеги А. Токомбаевдин 1957-жылы жазган “Кызыл учкундун төрөлүшү” аттуу макаласындагы жазылган маалыматтардагы адабий жаатында өнүгүүлөр көбүрөөк болгонун жазып, бирок эмне үчүн алгачкы уюшулган тарыхын жана анын жетекчиси ким болгонун толук жазбаган деген суроого Б. Баймырзаев ошол мезгилдеги А. Токомбаевдин дагы эле болсо, өзүмчүл идеялогиясы көбүрөөк орун болуп кеткенин баса белгилеп, атүгүл алгач ал ийримди Мукай Элебаев жетектеп келегини, анын жетектөөсү менен М. Токобаев, Ж. Турусбеков, М. Дөгдүров, К. Жантөшевдер жазгандарына ондоолор-түзөтүүлөрдү киргизгенин, К. Тыныстанов, Б. Данияров, С. Карачевдер демилгелүү жетекчилери

болгондорун, 20-30-жылдарда “Кызыл учкун” адабий ийримин Мукай Элебаев жетектеп, ошол арада 1934-жылы Кыргызстан жазуучулар союзу уюшулуп, аталган ийримге дагы тереңирээк көңүл бурула баштаганын, 1932-1951-жылдар аралыгында “Үмүттүү жаш”, “Жаш кайрат”, “Балапан”, “Бүчүр”, “Жаш калем” деген жаңы аттарга да ээ болуп келгенин белгилеп өтөт. Экинчиден, жазуучу Самсак Станалиевдин макалаларында жазылган маалыматтарды кеңири келтирүү менен “Кызыл учкун” ийрими 1927-жылы Кыргыз педтехникумдун алдында уюштурулган, аталган ийримге алгач ким жетекчи болгон, Аалы Токомбаев биринчилерден болуп жетектеген деп жазылган маалыматтар так эместигин, А. Токомбаев керек болсо, чындыкты ачык айтууга тайсалдап, ыгы келсе аны бурмалоого аракет кылгандай мамиле кылганын жазуучу Самсак Станалиевдин басма сөздөрдө жарыялаган макалаларында жазылган маалыматтарды далилдей турганын белгилеп өтөт. Мына ушундай 20-30-жылдар аралыгында “Жаш толкундар” адабий ийриминин басып өткөн жолундагы оош-кыйыштар тууралуу адабиятчы Б.Баймырзаев ырааттуу чечмелеп келип, 40-50-жылдары ийримдин жетекчиси болгон профессор К. Иманалиевдин эскерүүсүнөн ийримдеги алгачкы аракеттер жана ошол доордо өсүп чыккан белгилүү К. Асаналиев, Э. Узакбаев, Ж. Кыдырмышев, К. Рысалиев, Д. Кулбатыров, С. Коңурбаев, С. Исраиловдор сыяктуу студенттердин демилгелери менен адабият ийрими уюшулганын, ийрим айына эки жолу чогулуп, газета бир айда бир жолу чыгып, декабрь айында “Адабият” газетасы деген ат менен дубал газета чыгып, ага студенттер жабалактап окуп турган учурду эскерген К.Иманалиевдин пикирин жазып, ийримдин борборго чейин таанылганын доцент Б.Баймырзаев ырааттуу жазып берген [5, 69-б.]. Ошентип, көп жылдары “Жаш толкундар” адабий ийримин жетектеген профессор К. Артыкбаевдин **1978-жылы “Жаш таланттарды өстүрөбүз”, 1979-жылы “Шыктууларга жол ачык”** аттуу макалалары да басма сөздөрдө сакталган [15, 3-б.]. Ошол кезде доцент Н. Сыдыковдун “Газета жана окурман” аттуу макаласында “Ленинчи жаш” гезитинин кызматкерлери менен университеттин студенттери биргелешкен конференция өткөрүшүп, конференцияда ошол кезде журналистика факультетинин 4-курсунун студенттери Ш. Дүйшеев, Э. Өскөналиев, К. Кулуев, кыргыз тили жана алабиятынын 4-курсунун студенттери Б. Нургазиева, Д. Мамбетөмүров жана доцент Ж. Мукамбаев, кыргыз адабияты кафедрасынын башчысы профессор К. Артыкбаевдер “Ленинчил жаш” гезити өз окурмандарын тапканын, андагы маалыматтардын көп пайдалуу жактарын айтып беришсе, профессор К. Артыкбаев “Жаш толкундар” аттуу адабий ийримдин мүчөлөрүнүн кээ бир ырлары “Ленинчил жаш” гезитинин сандарында жарыяланып турса жакшы болоор эле деген сунушу жазылган [16,4-б.]. Мындай каалоо-тилек улантылып, **1980-жылы** профессор К. Артыкбаевдин “Жаш таланттарды өстүрөбүз” аттуу макаласы жарыяланган [17, 4-б.]. Аталган макалада К. Артыкбаев ал кездеги КПСС БКнын “Чыгармачыл жаштар менен иштөө жөнүндөгү” токтомуна кийин ийримдин иши бир кыйла алдыга жыла баштаганын белгилеп, семинар кеңешме болуп, аталган семинар кеңешмеге С. Тургунбаев, Ж. Мамытов, Д. Казакбаев, А. Токтогулов, А. Жакшылыков, К. Эдилбаев өндүү акын-жазуучулар катышып, ийримдин кийинки иштерине чейин талкууланып, бул ийримге ошол кездеги Кыргыз ССРинин Эл жазуучусу Т.Сыдыкбеков, акын Р. Рыскулов, Ж. Мавлянов, Ө. Даникеев менен өткөрүлгөн жолугуш кечелерине “Ленинчил жаш” газетасынын кызматкерлеринин катышуусу менен бир топ ийгиликтүү иштер жасалганы тууралуу ырааттуу белгилеп өтөт. Ошону менен катар, ийримдин активдүү мүчөлөрүнүн чыгармалары республикалык басма сөздөрдө жарыяланып, алардын катарында Ш. Дүйшеевдин “Чөп чабык”, К. Кичимолдоеванын “Кайдан?...”, Бектуруш Табалдиевдин “Улам жаркып жашаган”, Жалил Сапаровдун “Уратылып жаткан үйгө”, Султан Раевдин “Тоолорум”, Өмүрбек Тиллебаевдин “Кумурска” сыяктуу ырлары кошо жарыяланган. Бул дагы 80-жылдардагы “Жаш толкундар” адабий ийриминин чыгармачылык иштеринин кадамдарынын отчеттук бир кадамдарынан кабар берет. 1981-жылы кайрадан профессор К. Артыкбаевдин “Адабий ийримдин иштери тууралуу” аттуу макаласы жарыяланып, анда ийримдин аткарган иштери тууралуу кыскача маалымат

берген [18, 4-б.]. 80-жылдардагы адабий ийримдин мыктылыгы жана жаш таланттарды өстүрүү боюнча белгилүү журналист Мелис Эшимкановдун эскерүүсү да социалдык тармактарга, “Кыргыз руху” гезитинде жарыяланган. Анын эскерүүсүндө: “1980-жылы университеттин 1-курсунан “№501 – аудиторияда” деген аңгеме жаздым. “Жаш толкундар” деген адабий ийрим: “Кубатбек Жусубалиевге окшош жазат экен”, – деп катуу сындап чыкты. Мындай жазуучуну угуп көрбөгөн жаным (жалкоолугумунан кыйратып китеп деле окучу эмесмин, окусам да олуп-чолуп), оозум Ошту карап калыптыр”, – деген сөзүндө М. Эшимкановдун адабиятка кызыгуусуна алгач “Жаш толкундар” адабий ийрими себеп болгонун байкоого болот [19, 4-б.]. Ошондой эле, 1981-жылы К. Артыкбаев “Жаш толкундар” деген ат менен гезиттин бир бетинде ийримдин мүчөлөрү “Учкун” сыяктуу жаштар альманахтарында жана мезгилдүү басма сөз беттеринде жарыялануу менен окурмандар арасында тааныла баштагандыгы, алардын катарында Бектуруш Табалдиев, Фатима Абдалова, Өмүрбек Тиллебаев, Мелис Эшимканов, Жедигер Салаев, Болотбек Бокоев, Кожогелди Култегин өңдүү калемгерлер таанылып калганын жазып, Бурулкан Сарыгулованын “Эңсөө”, Клара Кырбашеванын “Көл дүйнөсү”, Абдраимбек Мамытовдун “Таңдагы ыр”, Бектуруш Табалдиевдин “Чөп”, Жакыпбек Акимовдун “Сага”, Жедигер Салаевдин “Бир келин” аттуу ырларын жана Күлүйпа Беркулованын “Белек” аңгемесин окурмандарга сунуштаган [20, 4-б.]. Бул макаланы улай, **1982-жылы** Байдылда Маленовдун “Жаш толкундар – үмүттүү толкундар” деген макаласы “Жаш ленинчи” журналдын санына жарыялаган [21, 22-24-б.]. Макаланын автору ал кезде “Жаш толкундар” адабий – чыгармачылык ийриминин жетекчиси болгонун, ийрим 1970-жылдан бери студенттердин адабий - чыгармачылык ийрими “Жаш толкундар” деп аталып калганын жазып, алардын активдүү мүчөлөрү Ж.Саалаев, К.Кулуев, Ө.Тиллебаевдер “Студенттик жаз – 82” деген чыгармачылык фестивалдын лауреаттары болгондорун да эскерип өтүп, Ж. Саалаевдин “Өрдөк эле мээнеттен талыбаган”, Сайрагүл Касымованын “Апама кат”, Алик Акималиевдин “Балдар”, Бурулкан Сарыгулованын “Балалык”, Барчынбек Бугубаевдин “Китеп”, Өмүрбек Тиллебаевдин “Тууган жер”, Кожогелди Кулуевдин “Жолдор”, Бейманбек Сардарбековдун “Көл кыялы”, Дайырбек Меймановдун “Күзгү ойлор” аттуу ырларын кошо окурмандарга сунуштаган. Ошону менен катар, ошол учурда кыргыз адабиятына караштуу “Жаш толкундар” адабий ийримин – Байдылда Маленов жетектесе, экинчи “Жаш сынчы” деген илимий ийримди – Шаршенбек Үмөталиев жетектеп, адабий ийрим “Жаш толкундар”, ал эми илимий ийрим “Жаш сынчы” деген ат менен бөлүнүп, өз алдынча иштерди жүргүзүүгө багыт алган деген жыйынтык чыгарууга болот. Бирок, 80-жылдары ийримдин жетекчиси Байдылда Маленов болгону күмөн жарат. Кийинчирээк 80-жылдардын аягында “Жаш толкундар” адабий ийримин ал кезде доцент А. Абдыразаков, ал эми “Жаш сынчы” илимий ийримин ага окутуучу К. Байжигитов жетектеп, ал ийримде 300дөн ашуун студенттерден катышып, өздөрүнүн таланттуу жараткан чыгармаларын басма сөздөрдө жарыялап, 1981-1986-жылдар аралыгында 30 б.т. көлөмүндө 48 аталыштагы, 1987-жылы 6,2 б.т. көлөмүндө 22 аталыштагы, 1988-жылы 2,5 б.т. көлөмүндө 29 аталыштагы эмгектер рецензияларын, макалаларын, көркөм чыгармаларын жарыялап, окурмандарга сунуштап, ал кездеги ага окутуучу, белгилүү сынчы, профессор К.Байжигитов чыгармачылык өнөрканадагы жаралган көркөм поэтикалык, прозалык чыгармаларды анализдөөгө ишин багыттаса, ал кездеги доцент А. Абдыразаков Кыргыз мамлекеттик драма театрынын көркөм кеңешчинин мүчөсү, факультеттин “Жаш толкундар” адабий ийриминин жетекчиси катары жигердүү иш алып баргандары тууралуу сынчы С.Карымшаков ыраттуу китебинде берген [12, 27,38,44,49,85-86]. Мындай жагымдуу кадамдар менен бирге “Кыргызстан пионери” газетасынын алдында иштеген “Жаш толкун” адабий ийриминин жетекчиси Р.Мукашеванын кошо маалыматы жарыяланган [22, 5-б.]. Көрсө, “Жаш толкундар” деген адабий ийрим борбор шаарыбыздагы мектеп окуучуларынын арасында да түзүлүп, 80-жылдардан бери иштеп, анын активдүү мүчөлөрүнүн ырлары мезгилдүү басма сөздөрдө жарыяланып, алардын катарында азыр белгилүү акын кыздарыбыз Алтынай Темирова,

Элмира Төлөкова, Бермет Сатыбалдиева сыяктуу кыздар өсүп чыгып, алар ошол мезгилде Кыргыз мамлекеттик университетинде билим алышып, факультеттеги ийримге катышып жатышканын айтып өтүп, алардын кадамын уланткан Айбек Мусаев дагы бар экендигин белгилеп өткөн. Ошол арада, жазуучу Самсак Станалиевдин **1987-жылы 19-март** “Ленинчил жаш” гезитинин санында “Учкундан жалын тутансын, же республикабыздагы адабий ийримдер тууралуу учкай сөз” деген макаласында “Ленинчил жаш” гезитинин алдындагы Алыкул Осмонов атындагы адабий бирикмени Омор Султанов жетектесе, 60-70-жылдары “Тоо жылдыздары”, “Жаш толкундар”, Ош педагогикалык университетинде “Жоомарт Бөкөнбаев”, “Жусуп Турусбеков” атындагы адабий ийримдерден далай акын-жазуучулар өсүп чыккандыгын белгилеп өтүп, өзгөчө “Жаш толкундар” адабий ийримиинин жетекчилери К. Иманалиев, К. Артыкбаев, С. Жигитовдор сыяктуу белгилүү адабиятчылар жетектеп, окуу-тарбиялык иштер менен кошо иштегендерин кубануу менен белгилеген [23, 3-б.]. Профессор Качкынбай Артыкбаевдин “Жаш толкундар” адабий ийримиинин 60 жылдыгына карата журналист Айбек Түмөнбаев менен маскешкен сөзүндө: “Эгерде “Кызыл учкун” адабий ийрими адабиятыбыздын пайдубалын түзүшкөн таланттардын уютукусу болсо, анда Кыргыз мамлекеттик университетинин филология факультети, андагы “Жаш толкундар” адабий ийрими азыркы адабиятыбыздын өзөгүн түзгөндөрдүн учкан уясы болгон дээр элем”, – деп белгилеп берген сөзүнүн мааниси терең [24, 4-б.]. Профессор Качкынбай Артыкбаевдин пикиринде: “Кызыл учкундун” ошол кездеги активдүү мүчөлөрү: М. Элебаев, К. Баялинов, К. Жантөшев, Ж. Бөкөнбаев, К. Маликов, Ж. Турусбеков, М. Токобаев, У. Абдукаимов, Ж. Жамгырчиев, М. Абдукаримов, Т. Саманчин, А. Осмонов, Т. Үмөталиев, Т. Сыдыкбеков, Ө. Жакишев, А. Убукеев, М. Дөгдүров, С. Сасыкбаев, Р. Шүкүрбеков ж.б. кийин 20-жылдардын аягында уюшулган КырАППтын (Кыргызстанда пролетардык жазуучуларынын ассоциациясынын) жана 30-жылдарда түзүлгөн Кыргызстандын жазуучулар союзунун негизин түзүштү”, – деп айтып, К. Артыкбаев студент кезинде “Жаш толкундар” адабий ийримиин жазуучу Кубанычбек Маликов да жетектегендигин да белгилеп, Абды Обозкановдун “Жол”, Асанкул Будаичиевдин “Сулуулардын сулуусу”, Дүйшөн Жапаровдун “Көл”, Барчынбек Бугубаевдин “Каркыралар” аттуу ырлары кошо жарыяланган. Демек, аталган ырлардын авторлору ошол мезгилде “Жаш толкундар” адабий ийримиинин мүчөлөрү болгон. 1988-жылдары “Жаш толкундар” адабий ийримиин 60-жылдыгына карата профессор К. Артыкбаевдин “Дарыя башаттан башталат” аттуу макаласы жарык көрөт [25, 4-б.]. Автор макалада “Жаш толкундар” адабий-ийрими 1927-жылдан тарыхый баскан жолун ырааттуу сөз кылуу менен ошол жылдардан бери ийримди жетектеген Кубанычбек Маликов, Соорбай Жусуев, Кымбатбек Укаев, Смар Шимеев, Киреше Иманалиев, Байдылда Маленов, Салижан Жигитов жана өзүн атап өтөт. Бирок эң кызыгы, эмне үчүн Мукай Элебаевди ийримдин алгачкы жетекчиси катары жазбай, аны активдүү мүчөсү катары катышкандардын катарына кошот? Атүгүл, алардын кайсы жылдары жетектендери тууралуу маалымат берилбеген. Бир гана К. Иманалиевдин 1954-жылдары жетектегени тууралуу буга чейинки эскерүүлөрдө кездешет.

1992-жылы ал кезде кыргыз адабияты кафедрасында эмгектенип, “Жаш толкундар” адабий ийримиинин жетекчиси катарында иш алып барган Атыркүл Ибраимованын “Учкундан жаралган “Толкун” аттуу макаласы жарык көргөн [26, 4-б.]. Аталган макалада А. Ибраимова 1932-1945-жылдар аралыгында ийримдин иши басаңдап, кайра 1946-жылдары кайрадан жанданып, 1951-жылы “Турмуш толкундары” деген ат менен иштеп, профессор К. Артыкбаевдин айтуусу боюнча 50-60-жылдары ийрим өтө активдүү иштеген болуп, 70-80-жылдары ийримге жаш, келечекте көптү үмүттөндүргөн талапкерлер келе баштаганын ырааттуу айтып, ошол учурда курсташым Бакыт Абдыразаков старосталык милдетти аткарып, бир нече секцияларга бөлүнүп, иштер жүргүзүлгөндүгү тууралуу жазылган. Иштин жүрүшүндө “Ыр чачыла” деген поэзия багытында конкурс өтүп, конкурска катышкан студенттер байгелүү орундардын ээси

катары таанылып, ал кездеги университеттин ректору С.Токтомушев ийримдин финансылык жагын колдоп, ийрим мөөр, бланка менен иштеп калганы тууралуу ырааттуу Атыркүл Ибраимова эскерип өтөт. Негизи, 90-жылдары кыргыз жаштары үчүн өтө оор мезгилдин илебинде калып окушту. Чыгармачылык жаштар поэзиянын канатында өсүшүп, бирок жараткан чыгармаларын толук жарыялоого каражаттары жетишпей жаткан учур да болсо да, жаш таланттардын ырларын газеталарда жарыялоо менен жаш акындардын жолун ачууга шарттар түзүлгөн. Маселен, Аида Эгембердиеванын “Күзгү таарыныч”, Сиренкан Сейитбек кызынын “Үмүт”, Нурланбек Кылыбековдун “Издейм сени. (Жолонго)”, Мыктыбек Өмүрзаковдун “Сары талаам”, Бактыбек Абдыразаковдун “Жалгыз ыр”, Бакпур Аленовдун “Г”га”, Кубанычбек Болотбековдун “Айбалкы”, Махабат Молдолиеванын “Т”га” аттуу ырлары кошо жарыяланган. Ийримдин жетекчиси Атыркүл Ибраимова аталган ырлардын авторлорун бекер жерден жарыялабаса керек. Азыркы күндө баардыгы белгилүү акын жана окумуштуу-изилдөөчүлөр болуп өсүштү. 1997-98-жылдары “Жаш толкундар” адабий ийрими ишин улантып, ал кезде улук окутуучулар Бактыгүл Исакова жана Салтанат Сагидаевалар жетектеп, 1997-жылы университетте Токтогул сыйлыгынын лауреаты, төкмө акын Замирбек Үсөнбаев менен жолугушуу кечесин өткөрүп, аталган кечеге Кыргыз Эл жазуучулары Т. Касымбеков, А. Стамовдор, акын М. Буларкиева, А. Токомбаевдин уулу Тарас, кызы Тамара катышып, өз пикирлерин айткандары тууралуу С. Карымшаков жазып берген [12, 124-б.]. 2000-жылы, ал кездеги адабий ийримдин жетекчиси Б. Баймырзаевдин “Жаш толкундар” кылым босогосунда” деген макаласы жарыяланып, автор “Жаш толкундар” адабий ийрими 1926-1927-жылдары түптөлүп, анын негиздөөчүлөрү А. Токомбаев, М. Элебаев окшогон калемгерлер зор салым кошкондугун, ошолордун кийинки катарын толуктаган студенттер бар экендигин, алар кыргыз журтчулугана ырлар жыйнактары менен таанылып калган акын А. Эгембердиева, Н. Калыбековдорду эскерип өтүп, алардын катарын толуктай турган ийримдин мүчөлөрү Дыйканбек Керимбаевдин, Акылбек Мамадалиевдин, Замир Үчкурткаевдин, Эркинбек Шейшенбаевдин, Аслан Сартбаевдин бирден чыгармаларын жарыялаган [27,7-б.]. 2005-жылы белгилүү сынчы С. Карымшаковдун “Адабиятчылардын ак өргөөсү” деген окуу куралы жарыяланып, аталган окуу куралында “Жаш толкундар” адабий ийриминин алгач басып өткөн жолундагы тарыхый мезгилдерди эске алуу менен анын Кыргызстанда белгилүү акын-жазуучуларды атап, алгачкы баскан жолунда жыйындар ар кандай багытта өткөрүлүп келгенин, “Кызыл учкун” адабий ийриминин мурдагы жана кийинки мүчөлөрүнүн жүзгө жакын эскерүүлөрү сакталып турганын, аталган ийримден сырткары, Смар Шимеев жетекчилик кылган “Толкун” ийрими чыгып, атүгүл “Толкун” аттуу дубал газета чыга баштаганын, 1954-1965-жылдары аралыгында Киреше Иманалиев ийримге жетекчилик кылганын, 50-жылдары тууралуу Жалил Садыковдун эскерүүсүнө караганда, ал кезде чыгармачылыктын кадамдарын жаңыдан таштаган акын-жазуучулардын чыгармалары ийримде талкууланып, алардын катарында Муса Жангазиевдин “Назарбектин классташтары”аттуу повести талкууланып, повесттин кемчиликтери көбүрөөк айтылып, ага жазуучу Муса Жангазиев макул болуп: “Араңарда деле жалаң бешке окуган эмес, үчкө, экиге окуганыңар бардыр. Менин дагы чыгармам да начар баага татыктуу болуп калыптыр. Мындан ары жакшы баага арзырлык китеп жазууга аракеттенем!”-деп айткан эскерүүлөр, адабий ийримдин ийгилиги катары 1954-жылдары профессор К.Иманалиев жетекчилик кылып турганда, “Толкун”, “Жалын”, “Дүбүрт” аттуу көлөмдүү жыйнактар жарыялангандыгы, ошол мезгилде кыргыз маданиятын өнүктүрүүгө белсемдүү салым кошкондордун саны 300гө жетсе, алардын көпчүлүгү университеттин бүтүрүүчүлөрү жана адабий ийримдин мүчөлөрү болгондугу, салттуу түрдө көптөгөн иш чаралар дайыма өтүп турганы, дубал газетаны үзгүлтүксүз чыгаруу менен жаш таланттуу акын-жазуучулардын чыгармалары басма сөздөргө жарыяланууга сунуш кылынып, 1993-жылы “Ырларымда сүйүүнү эңсеп келем” аттуу 20дан ашуун мүчөлөрүнүн ырларынан топтолгон жыйнак, 1997-жылы “Ала-Тоо-97” фестивалынын конкурсунда акын Аида Эгембердиеванын “Издеткен жарык” аттуу ыр китепчеси жарык көргөнүн ырааттуу жазып

берген тарыхы бар.[9,119-124-б.]. Мындай тарыхый жолу менен түптөлгөн “Жаш толкундар” аттуу адабий ийримдин 85 жылдыгына карата ал кезде ийримдин жетекчиси, профессор Садык Алахандын 2012-жылдары “Кызыл учкундан башталып... Жаш толкундар” адабий ийримине 85 жыл” аттуу макаласын жарыялап, автор баш сөзүндө: “Кызыл учкун” – “Жаш толкундар” аттуу адабий-ийримдин алгач уюшулган тарыхын учкай айтып, ал ийримге агалык кеп-кеңештерин берген С. Карачев, К. Тыныстанов, Токчоро Жолдошев, Аалы Токомбаев өндүү тарыхый инсандарды эскерип, ал кездеги активдүү мүчөлөрү катары М. Элебаев, К. Жантөшев, У. Абдукаимов, К. Маликов, Ж. Жамгырчиев, Ж. Бөкөнбаев, Ж. Турусбеков, Т. Үмөталиев, А. Малдыбаев, Г. Айтиевдерди белгилеп, согуштан кийин “Жаш толкундар” деп аталып, бул адабий ийрим көптөгөн калемгерлердин тушоосун кесип, ХХI кылымда да ошол салтты уланткан жаштар көбөйүп келе жатканы менен алардын катарын толуктаган Алтымыш уулу Мирландын “Унуттум курсак ачканын”, Бекболот Сарыбаевдин “Мекен”, Шайырбек Тагаевдин “Ыр белек”, Аvasбек кызы Элизаттын “Кантейин?”, “Сизге”, Караш Жанышовдун “Комедия куруп жашайм”, Турдубек уулу Садырбектин “Өмүр”, Рахат Абдрахманованын “Кыргыз элим” аттуу ырларын кошо берген [28,13-б.]. Бул дагы ошол мезгилде филологияда окуган студенттердин чыгармачылыгын көтөрүүгө, аларды дагы бир ирет шыктандырууга жана окурмандарга таанытууга жол ачкан кадамдар болду десек болот. Кайрадан “Учкундан тутанган жалын” аттуу макаласын улай жарыялап, жогорудагы баш сөзүн кайрадан берип, ошол эле авторлордун, бирок башка ырлары “Кашык болгум келет”(Алтымыш уулу Мирлан), “Китеп” (Турдубек уулу Садырбек), “Энеке” (Бекболот Сарыбаев), “Балалык” (Жанышов Караш), “Жоопсуз сүйүү” (Абдырахманова Рахат), “Жаздыгың жаттып жатамын”(Тагаев Шайырбек), “Менин жазуучум” (Аvasбек кызы Элиза) жана жаңы автор Маматова Мээримдин “Туулган күнүңө” аттуу ырларын жарыялаган [28, 12-б.]. Мындай чыгармачылык кадамдардын тушоосу катары “Жаш толкундар” адабий ийриминин да таасири болгону дагы бир ирет далилденип турат. Белгилүү журналист Б.Таштаналиевдин 2022-жылы фейсбук социалдык тармакта “Кыргыз маданият борбору” аттуу баракчада: “Атбашы... Дүйшөн арманы, Сары-Өзөн Чүйдүн Айжаны – деген ыр саптары студенттер арасында аңыз болуп айтылган акын Дүйшөн Жапаров, Жолдошбек Зарлыкбеков, акын Барчынбек Бугубаевдер менен бир курста окушчу”, – деп жазганына караганда, Дүйшөн Жапаров менен Барчынбек Бугубаев экөө ошол кезде бир курста окуган студенттер экен [29,4-б.]. Көрсө, ошол мезгилде журналист Б.Таштаналиевдин баамында ал кезде Нарындык акын кыз Сайра Касымова, акын Болотбек Бөкөлөев, сынчы Аскар Медетов, сатирик Секен Турдугулов менен бирге окушуп, атүгүл студенттик жатаканда бирге жашагандарын да эскерип, акын Барчынбек Бугубаев менен 1992-жылы “Жаш толкундар” адабий ийримде жүргөндө таанышкандыгын, Барчынбек Бугубаевдин студенттик кездеги учурун Б. Таштаналиев: “Кааласа лекцияларга катышып, каалабаса катышпай, түнү менен ыр жазып, күндүзү керели кечке уктаган, албеттүү, колдору батмандай, баркылдап сүйлөгөн, бирөө сүйлөсө, башын ал жакка буруп коюп, оозун мурчүйтүп уккан, башкалар күлүп жатса мостоюп, башкалар мостоюп калганда тимеле жыргап каткырган бир жигит бар эле. Көрсө ошол Барчынбек Бугубаев экен”, – деп эскерип жазган. Демек, “Жаш толкундар” адабий ийриминин иштери филологияда окуган көпчүлүк акын-жазуучулардын, журналисттердин, коомдук ишмерлердин жүрөгүндө жылдан-жылга сакталууда жана “Жаш толкундар” адабий -чыгармачылык ийрим дагы эле ишин улантууда.

2023-жылдын 12-май күнү кыргыз филологиясы факультетинде "Жаш толкундар" адабий ийрими тарабынан Жеңиш күнүнө карата уюштурулган "Аталарга таазим" аттуу факультеттер аралык ыр сынагынын жыйынтыгы чыгарылып, кыргыз филологиясы факультетинин студенти Алмазбек кызы Сезим 3-даражадагы, география, экология жана туризм факультетинин студенти Таалайбек уулу Нуртилек 2-даражадагы, юридикалык институттун сот адилеттиги, прокурордук жана укук коргоо ишмердүүлүгү факультетинин студенти Даминбаев Дастан 1-даражадагы диплом менен сыйланды.

2023-жылдын 21-сентябрында башкы имараттагы кичи жыйындар залында Жаштар саясаты жана спорт боюнча департаменти менен “Жаш толкундар” адабий-чыгармачылык ийрими менен бирге, 23-сентябрь – Мамлекеттик тил күнүнө жана акын Түмөнбай Байзаковдун 100 жылдыгына карата факультеттер менен кесиптик колледждин студенттери арасында уюштурулган **“Тил келечеги – өлкө келечеги”** жана **“Өмүр сонундагы кубаныч”** аттуу эссе жазуу сынактарынын жыйынтыгы чыгарылды.

2023-жылдын 31-октябрында 5-окуу имаратындагы Манас өргөсүндө “Жаш толкундар” адабий ийрими тарабынан уюштурулган белгилүү адабиятчы, педагогика илимдеринин доктору, сынчы жана парапсихолог Болотбек Макенович Акматовдун 60 жылдыгына арналган **“Ийне менен кудук казган өмүр”** аттуу адабий-эскерүү кечеси болуп өттү. Иш чараны КУУнун ал кездеги ректору Т.Абдырахманов ачып: “Кыргыз филологиясы факультети – куттуу жер экенин, бул жерден аттуу-баштуу инсандар окуп чыккандыгын, алардын бири – Болот Акматов”, – деп белгилеп өттү. Эскерүү сөздөрүн сүйлөгөн илимий иштер боюнча проректор Назаркул Ишекеев, мамлекеттик тил жана социалдык иштер боюнча проректор Садык Алахан, Жазуучулар союзунун төрагасы Нурлан Калыбеков, кыргыз адабияты кафедрасынын башчысы Курманбек Абакиров, ушул эле кафедранын доценти Бакыт Баймырзаев, манасчы Рыспай Исаков, о.э. агайдын шакирттери Улан Турдалиевдер баары бир ооздон Болотбек Акматовдун таланттуу, чыгармачыл, адамдык бийик сапаттарга ээ инсан болгонун айтышты. Андан кийин “Жаш толкундар” адабий ийриминин мүчөлөрү Болот Акматовдун калемине таандык ырлардан көркөм окушту. Жыйын аяктаган соң, 5-окуу имаратынын 320-аудиториясында «Манас таануу жана дүйнөлүк адабият» кафедрасынын башчысы М. Бокешованын жана Болотбек Акматовдун үй-бүлөсүнүн жеке каражаты менен жасалган “Педагогика илимдеринин доктору, профессор Б.М. Акматов атындагы адабий-санариптик лабораториянын” ачылыш аземи болуп, кызыл тасмасы кесилди. Жаңы лаборатория студенттерге лекциялык жана практикалык сабактарды заманбап технологиялардын жардамы менен өтүүгө мүмкүнчүлүк берет. Агайдын үй-бүлөсүнө терең ыраазычылык!

2023-жылдын 19-декабрында Жусуп Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетинде улуу жазуучу Чынгыз Айтматовдун 95 жылдыгына арналган “Ала-Тоодон ааламга үн салган Айтматов” аттуу Республикабыздагы ЖОЖдор аралык жазуучунун чыгармаларынан сценка көрсөтүү конкурсу болуп өттү. Бул республикалык иш чараны Жусуп Баласагын атындагы КУУнун жаштар саясаты жана спорт боюнча департаменти менен “Жаш толкундар” адабий ийрим уюштурду. Аталган иш чарага республикабыздагы төмөнкү 7 жогорку окуу жайы жана 9 сценка көрсөтүлдү (бир окуу жайдан эки сценка башка факультеттер койду).

2024-жылы 15-февральда Кыргыз Эл акыны Надырбек Алымбековдун 80 жылдыгына карата борбордук китепканада мааракесине арналган **“Биймандан дилим тазарат”** аттуу кечеси болуп өттү. Кечеде Надырбек Алымбеков агайдын өзү жана жубайы, Жогорку кеңештин депутаты Нуржигит Кадырбеков, Каныкей Эралиева, Майрамбек Осмонов коноктор жана “Жаш толкундар” адабий -чыгармачылык ийрими катышып, кечеде баштан-аяк поэзия, ыр, күүлөр менен курчалды. «Жаш толкундар» адабий-чыгармачылык ийримдин мүчөлөрү агайдын ырларын көркөм окушуп, «Бірдалып бүтпөйт махабат» аттуу белгилүү ырын аткарышып өз таланттарын тартуулашты.

2024-жылы 4-мартта “Жаш толкундар” адабий – чыгармачылык ийрими тарабынан уюштурулган Ж. Баласагын атындагы КУУда “Ааламдын көркү – аялзат” аттуу адабий-музыкалык поэзия кечеси болуп өттү. Кеченин кадырлуу меймандары манасчы Рысбай Исаков жана жаш акындар Жакыбалиев Кутмырза, Сайра Батыркулова, Венера Акматова, Улукбек Ормокеев, Махабат Саидрахмановалар катышты. Акындар ырларынан көркөм окуп, студенттердин кызуу суроолоруна жооп беришти. Азыркы күндө “Жаш толкундар” адабий-чыгармачылык ийримдин мүчөлөрү республикалык окуу жайларда окуган студенттерден түзүлүп, жогоруда саналып өткөн иш чараларды өткөрүп, айрымдары жаңыдан жаш акын-жазуучулардын катарын толуктоого аракет кылгандар бар. Бул дагы

болсо, жаңы таланттардын жаралышы менен келечектен дагы күчтүү акын-жазуучулар чыгат деген үмүттүү тилекти берет! Ж.Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университети менен бирликте “Жаш толкундар” адабий-чыгармачылык ийримдин тарыхы бир кылымдык тарыхты, же 100 жылды камтыйт деп айтууга толук негиз бар.

Колдонулган адабияттар

1. Маленов Б. Жаш толкундар – үмүттүү толкундар // Жаш ленинчи, 1982, №12, 22-23-б.
2. Дүйшеев Ш. Агай тууралуу алты ооз сөз // Китепте: Качкынбай Артыкбаев жөнүндө эскерүү. – Бишкек, 2011, 31-б.
3. Баймырзаев Б. Биздин Байдылда агай // Азияньос, 2024, 5-сентябрь, 5-б.
4. Маленов Б. Биздин заман – поэзия заманы // Ленинчил жаш, 1962, 7-февраль, 3-б.
5. Баймырзаев Б. Кыргыз билим журту. – Бишкек, 2020, 78-б.
6. Рыспаев С. Кыргыз жазуучуларынын алгачкы уюму – “Кызыл учкун” качан уюшулган? // Азияньос, 2024, 26-сентябрь, 12-13-бб.
7. Бектенов З. Замандаштарым жөнүндө эскерүү. – Бишкек, 1992, 67-б.
8. Ленинчил жаш, 1957, 27-октябрь, 2-б.
9. Чыгармачылыктын саяпкери. Китепте: С. Карымшаков. Адабиятчылардын ак өргөөсү: Окуу куралы. – Бишкек, 2005, 19,120-бб.
10. Укаев К. Жаш таланттардын уясы // Ленинчил жаш, 1954, 26-май, 3-б.
11. Токомбаев А. Кызыл учкундун төрөлүшү // Ленинчил жаш, 1957, 27-октябрь, 2-б.; Кызыл учкундун төрөлүшү // Кыргызстан маданияты, 1967, 22-сентябрь, 12-13-бб.
12. Карымшаков С. Адабиятчылардын ак өргөөсү: Окуу куралы. – Бишкек, 2005, 118-б.; Станалиев С. Жазуучулар союзунун жаралышы // Ала-Тоо, 2019, №3, март, 92-б.; Баймырзаев Б. Кыргыз билим журту. – Бишкек, 2020, 72-б.
13. Токомбаева А. Революциядан төрөлгөн адабият // Ала-Тоо, 1967, №11, 7-14-бб.
14. Станалиев С. Жазуучулар союзунун жаралышы // Ала-Тоо, 2019, №3, март, 91-б.
15. Артыкбаев К. Жаш таланттарды өстүрөлү (“Жаш толкундар” адабий ийриминин мүчөлөрүнүн чыгармачылыгы жөнүндө) // Путь к знаниям, 1978, 30-июнь, 3-б.; Шыктууларга жол ачык (“Жаш толкундар” адабий ийрими) // Ленинчил жаш, 1979, 17-февраль, 3-б.
16. Сыдыков Н. Газета жана окурман (К. Артыкбаевдин адабий ийримдеги уюштуруучулук иштери) // Ленинчил жаш, 1979, 6-январь, 4-б.
17. Артыкбаев К. Жаш таланттарды өстүрөбүз // Кыргызстан маданияты, 1980, 7-февраль, 4-б.; Адабий ийримдин иштери тууралуу (“Жаш толкун” ийрими) // Ленинчил жаш, 1981, 16-июль, 4-б.
18. Адабий ийримдин иштери тууралуу (“Жаш толкун” ийрими) // Ленинчил жаш, 1981, 16-июль, 4-б.
19. Эшимканов М. Жашоомдун максаты – асмандан түшкөн ыйык китепте // Кыргыз руху, 1996, 28-ноябрь, 4-б.
20. Артыкбаев К. Жаш толкундар: Ийримдин иши илгерилей бер // Ленинчил жш, 1981, 6-июль,4-б.
21. Маленов Б. Жаш толкундар – үмүттүү толкундар // Ленинчи жаш, 1982, №10, 22-24-бб.
22. Ийримдин иши илгерилөөдө // Кыргызстан маданияты, 1986, 30-ноябрь, №44(1031), 5-б..
23. Станалиев С. Учкундан жалын тутансын, же республикабыздагы адабий ийримдер тууралуу учкай сөз // Ленинчил жаш, 1987, 19-март, 3-б.
24. Чыгармачылык көрөңгө тууралуу маек. К.Артыкбаев менен маектешкен А. Түмөнбаев // Ленинчил жаш, 1987, 12-ноябрь, 4-б.

25. Артыкбаев К. Дарыя башаттан башталат. “Жаш толкундар” адабий ийримине 60 жыл: Кыргыз мамлекеттик университетинде уюшулган // Советтик Кыргызстан, 1988, 6-май, 4-б.

26. Ибраимова А. Учкундан жаралаган Толкун // Кыргыз туусу, 1993, 30-ноябрь, 4-б.

27. Баймырзаев Б. “Жаш толкундар” кылым босогосунда // Заман Кыргызстан, 2000, 15-декабрь, 7-б.

28. Садык Алахан. Кызыл учкунда башталып...“Жаш толкундар” – адабий ийримине 85 жыл // Учур гезити, 2012, 6-декабрь, 13-б.; Учкундан тутанган жалын // Алиби гезити, 2012, 25-декабрь, 12-б.

29. Таштаналиев Б. Эс тутумдагы эн белги. Барчынбек Бугубаев: поэзиянын ак бороону // Фейсбук, 2022, 1-март. – Режим доступа: <https://www.facebook.com/kmborboru/posts/>